

3. Zaposlenost i zarade

Osnovni indikatori tržišta rada pokazuju poboljšanje u odnosu na Q1 2014, ali i pogoršanje u odnosu na drugu polovinu prethodne godine. Prema podacima Ankete o radnoj snazi (ARS), stope aktivnosti i zaposlenosti su porasle, dok stopa nezaposlenosti opada. Visina i struktura rasta zaposlenosti izazivaju brojne nedoumice. Rast ukupne zaposlenosti iznosi 6,5% (oko 150 hiljada), a on se dogodio u istom periodu u kome je privredna aktivnost opala za 1,8%, dok su prihodi od poreza i doprinosa na rad opali za oko 1%. Prema ARS broj zaposlenih u sektorima koji u potpunosti ili pretežno pripadaju javnom sektoru je značajno povećan, mada veći broj drugih izvora konzistentno ukazuju da je zaposlenost u javnom sektoru opala. Prema ARS zaposlenost je rasla i u privatnom sektoru, što se teško može objasniti rastom privredne aktivnosti, ali se bar delimično može objasniti smanjenjem sive ekonomije. Međutim, u pojedinim sektorima prisutan je izrazito visok rast zaposlenosti i realnih neto zarada koji nije praćen odgovarajućim rastom obima aktivnosti i bruto dodate vrednosti (BDV¹), a malo je verovatno da je posledica suzbijanja sive ekonomije. Tako, npr. u poslovanju nekretninama međugodišnji rast broja zaposlenih je veći od 100%, dok BDV je porasla za skromnih 0,1%. Slično, rast zaposlenosti i realnih neto zarada u građevinarstvu nije praćen odgovarajućim rastom BDV i privredne aktivnosti. Zarade su u Q1 nominalno prvi put opale posle konstantnog rasta u periodu 2012–2014. i to je prvenstveno posledica smanjenja zarada u javnom sektoru za 10% krajem prošle godine. U prvom kvartalu realne zarade su opale za 1,3% kao rezultat relativno visokog pada u javnom sektoru i rasta u privatnom sektoru. Usled smanjenja zarada u javnom sektoru smanjena je razlika u zaradama u javnom i privatnom sektoru sa oko 20% u prva tri kvartala 2014. na 14% u Q1 2015.

Zaposlenost

Stope aktivnosti i zaposlenosti rastu, stopa nezaposlenosti opada u Q1 2015. u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Prema podacima ARS imamo poboljšanje osnovnih indikatora tržišta rada u prvom kvartalu 2015. u odnosu na prvi kvartal prethodne godine. Poboljšanja na tržištu rada jednim delom se mogu objasniti smanjenjem rada na crno od sredine prethodne godine, ali i dalje ostaju nedoumice zbog značajnih neslaganja sa ostalim makroekonomskim podacima. Naime, bruto domaći proizvod (BDP), industrijska proizvodnja i dr. u prvom kvartalu i dalje značajno opadaju, a oporavak privrede se može očekivati tek od drugog kvartala, dok se na tržištu rada prema ARS stanje popravlja kontinuirano od 2012. godine! Pri tome je uobičajeno da promene stope nezaposlenosti tipično kasne za promenama privredne aktivnosti, dakle najpre dolazi do rasta privredne aktivnosti, a potom se smanjuje stopa nezaposlenosti. Međutim, u Srbiji već duže vreme imamo suprotna kretanja BDP opada zajedno sa stopom nezaposlenosti! U Tabeli T3-1 vidimo da su stope aktivnosti (15-64) i zaposlenosti (15-64) porasle za 1,1 i 1,9 pp, respektivno, u Q1 2015. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Stopa nezaposlenosti (15-64) se smanjila u istom periodu za 1,7 pp. Prema Anketi o radnoj snazi međugodišnji rast broja zaposlenih iznosi 6,5% u Q1 2015, što ukazuje na snažno poboljšanje stanja na tržištu rada. Međutim, u istom periodu imamo relativno visok pad BDP od 1,8%, pad realnog obima poreza i doprinosa na rad što dovodi u pitanje pouzdanost podataka o rastu zaposlenosti.

¹ Izvor: Obračun QM. Napomena: Realne stope rasta, desezonirani podaci, referentna godina 2010.

Tabela T3-1. Kretanje stope aktivnosti, zaposlenosti, nezaposlenosti i neaktivnosti, (15-64), 2014-Q1 2015.

	Q1 2014	Q2 2014	Q3 2014	Q4 2014	Q1 2015	Promena u pp Q1 2015/ Q1 2014
Stopa aktivnosti (15-64)	61,2	62,5	62,2	61,2	62,3	1,1
Stopa zaposlenosti (15-64)	48,0	49,3	50,8	50,4	49,9	1,9
Stopa nezaposlenosti (15-64)	21,6	21,2	18,4	17,6	19,9	-1,7
Stopa neaktivnosti (15-64)	38,8	37,5	37,8	38,8	37,7	-1,1

Izvor: RZS

Stopa nezaposlenosti je veća u odnosu na prethodni kvartal, ali je opala u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Stanovništvo (15+) beleži međugodišnji pad od 0,4%, dok broj aktivnih lica (15+) beleži veliki rast od 4,5%. Aktivno stanovništvo (15+) se povećalo u Q1 2015. u odnosu na prethodni kvartal za skoro 133 hiljade lica. Struktura aktivnog stanovništva (15+) u prvom kvartalu je sledeća: zaposleni radnici 56,2%, samozaposleni 18,1%, pomažući članovi domaćinstava 6,5%, nezaposleni 19,2%. U odnosu na isti kvartal prethodne godine, učešće zaposlenih se povećalo za 2,7 pp, dok je učešće nezaposlenih lica smanjeno za 1,6 pp.

Prema ARS zaposlenost raste u većini sektora, ali je to kontradiktorno sa kretanjem privredne aktivnosti i podacima iz drugih izvora.

Tabela T3-2 prikazuje kretanje broja zaposlenih po delatnostima tokom poslednjih godinu dana, prema kojima 13 sektora beleži rast broja zaposlenih u Q1 2015. U nekim sektorima (npr. pre-rađivačka industrija) rast zaposlenosti u skladu je sa kretanjem privredne aktivnosti, dok u drugim sektorima kretanje broja zaposlenih drastično odstupa od kretanja privredne aktivnosti ili bruto dodate vrednosti. Najekstremniji rast od preko 100% beleži sektor poslovanja nekretninama. Broj zaposlenih u ovom sektoru je porastao sa 2.255 na 4.877.² Ovakvo kretanje je veoma teško objasniti, čak i ako se uzme u obzir promena propisa o obavljanju poslova u ovoj delatnosti, jer BDV beleži skroman rast od 0,1%, dok su realne neto zarade opale za 3% (videti deo Zarade).

Prema Anketi o radnoj snazi postoji visok rast broja zaposlenih u većini sektora koji spadaju pretežno ili u potpunosti u javni sektor, što je u suprotnosti sa pouzdanim podacima drugih državnih institucija.³ Problematičnost podataka o rastu zaposlenosti prema Anketi o radnoj snazi moguće je ilustrovati na primeru zdravstva i socijalne zaštite. Prema podacima ARS rast broja zaposlenih u ukupnom (javnom i privatnom) zdravstvu i socijalnoj zaštiti u poslednjih godinu dana iznosi skoro 10%, odnosno oko 14 hiljada. Međutim, u Srbiji u zdravstvu i socijalnoj zaštiti izrazito dominira javni sektor, u kome je u poslednjih godinu dana smanjena zaposlenost. Stoga iz ARS sledi da je u toku poslednjih godinu dana došlo do povećanja zaposlenosti u privatnom zdravstvu i socijalnoj zaštiti od oko 100% (što je malo verovatno) Slične nedoumice postoje i u vezi sa rastom broja zaposlenih u obrazovanju, državnoj upravi, odbrani i obaveznom socijalnom osiguranju od 6,6%!?

² Moguće je da je rast zaposlenosti u ovom sektoru posledica promene propisa kojim se regulišu uslovi za obavljanje delatnosti. Međutim promena propisa bi mogla da utiče samo na formalnu, ali ne i na ukupnu zaposlenost.

³ Podaci Ministarstva finansija o broju zaposlenih, kao i podaci o troškovima rada, ukazuju da je broj zaposlenih u javnom sektoru tokom prethodne godine smanjen.

Tabela T3-2. Zaposlena lica starosti 15+ po sektorima, oktobar 2013-Q1 2015.

	Oktobar 2013	Q1 2014	Q2 2014	Q3 2014	Q4 2014	Q1 2015	Indeks Q4 2014/ Oktobar 2013	Indeks Q1 2015/ Q1 2014
Ukupno	2.394.004	2.342.966	2.407.930	2.475.135	2.459.048	2.494.346	102,7	106,5
A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	522.084	469.196	500.302	533.833	538.040	495.660	103,1	105,6
B - Rudarstvo	23.065	27.230	23.941	30.013	29.198	25.883	126,6	95,1
C - Prerađivačka industrija	399.654	388.127	386.935	364.053	385.369	398.323	96,4	102,6
D - Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	37.206	31.266	40.114	42.265	37.386	26.816	100,5	85,8
E - Snabdevanje vodom; upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti	36.866	37.139	42.579	34.799	35.548	37.760	96,4	101,7
F - Građevinarstvo	126.620	96.744	99.763	113.033	120.476	107.618	95,1	111,2
G - Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala	288.606	300.020	304.649	309.293	305.493	357.183	105,9	119,1
H - Saobraćaj i skladištenje	130.882	141.317	132.088	127.928	121.550	124.578	92,9	88,2
I - Usluge smeštaja i ishrane	61.973	62.153	59.826	61.707	55.442	83.339	89,5	134,1
J - Informisanje i komunikacije	50.140	56.796	61.045	51.779	49.253	56.018	98,2	98,6
K - Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	44.566	44.616	39.275	43.357	40.839	48.654	91,6	109,1
L - Poslovanje nekretninama	2.028	2.255	3.835	2.595	2.467	4.877	121,6	216,3
M - Stručne, naučne i tehničke delatnosti	63.185	68.359	73.251	64.795	61.701	57.116	97,7	83,6
N - Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	49.175	47.585	46.846	53.186	56.725	56.866	115,4	119,5
O - Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	132.950	135.750	138.316	153.739	138.827	144.684	104,4	106,6
P - Obrazovanje	156.867	149.005	150.117	163.450	164.215	158.833	104,7	106,6
Q - Zdravstvena i socijalna zaštita	136.455	140.776	146.563	141.630	141.713	154.575	103,9	109,8
R - Umetnost; zabava i rekreacija	44.823	49.158	40.040	39.780	45.794	50.740	102,2	103,2
S - Ostale uslužne delatnosti	86.860	95.475	118.443	143.900	129.014	104.825	48,6	148,5

Napomena: Osenčeni su sektori koji u potpunosti ili dominantno spadaju u javni sektor.

Izvor: RZS

Stopa neformalne zaposlenosti opada.**Struktura neformalne zaposlenosti prema profesionalnom statusu se značajno promenila.**

Veliki rast broja zaposlenih beleži se i u sektoru građevinarstva, trgovini na veliko i trgovini na malo, popravci motornih vozila i motocikala, uslugama smeštaja i ishrane, kao i administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima. Izražavamo sumnju da je stvarno došlo do rasta broja zaposlenih, već da je pomenuti rast posledica efekta suzbijanja sive ekonomije, pogotovu u građevinarstvu, trgovini i u ugostiteljskim objektima, gde je siva ekonomija najviše izražena. Taj efekat se vidi i u narednoj tabeli (Tabela T3-3), gde se može primetiti da formalna zaposlenost značajno raste, dok neformalna zaposlenost raste za samo 0,8%.

Tabela T3-3. Formalno zaposlena lica i struktura neformalno zaposlenih lica prema profesionalnom statusu, 2014-Q1 2015.

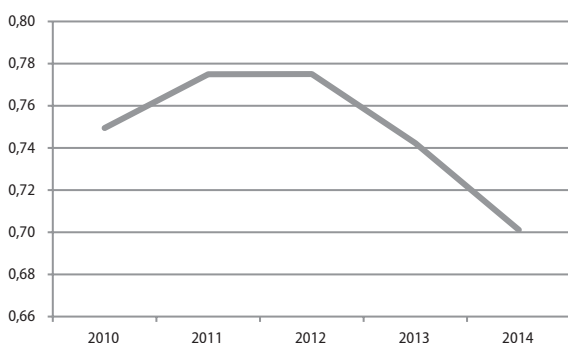
	Q1 2014	Q2 2014	Q3 2014	Q4 2014	Q1 2015	Indeks Q1 2015/ Q1 2014
Zaposleni (ukupno)	2.342.966	2.407.930	2.475.136	2.459.048	2.494.346	106,5
Formalno zaposleni	1.863.236	1.896.355	1.895.472	1.864.450	2.010.551	107,9
Neformalno zaposleni	479.730	511.575	579.664	594.598	483.795	100,8
Neformalno zaposleni prema profesionalnom statusu						
Zaposleni	62.352	71.723	118.522	123.737	108.179	173,5
Samostalni sa zaposlenima	*	*	4.352**	*	*	*
Samostalni bez zaposlenih	227.955	229.427	226.723	239.872	170.853	75,0
Pomažući članovi domaćinstava	187.056	209.509	230.068	226.875	202.258	108,1
Stopa neformalne zaposlenosti	20,5	21,2	23,4	24,2	19,4	

Napomena: * Mali broj pojava - ocena nije publikovana, ** manje precizna ocena - koristiti sa oprezom

Izvor: RZS

Rast ukupnog broja zaposlenih (6,5%, odnosno 151 hiljada) se većim delom duguje rastu formalne zaposlenosti koja je porasla za 7,9% (147 hiljada) u Q1 2015, u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Pri tome podsećamo da je BDP u prvom kvartalu opao za 1,8%, kao i da su porezi i doprinosi na rad opali približno jednako kao i realne zarade. Dakle, ostaje pitanje zbog čega rast legalne zaposlenosti od 150 hiljada, uz približno realno nepromenjene zarade, nije uticao na rast prihoda od poreza i doprinosa na zarade? Vidimo da je došlo do promene u profesionalnom statusu neformalno zaposlenih lica. Dok je u prvom kvartalu 2014. učesće zaposlenih u neformalnoj zaposlenosti iznosilo 13%, u prvom kvartalu 2015. iznosi 22%. Primetno je da se broj

Grafikon T3-1. Odnos zaposlenih prema RAD istraživanju i ARS, 2010-2014.

Izvor: RZS

prethodne godine (2012. i 2013, respektivno), dok broj formalno zaposlenih prema ARS raste u 2013. i 2014, što prouzrokuje smanjenje njihovog odnosa, kao što se vidi na Grafikonu T3-1. To nam dalje ukazuje na rast neformalne zaposlenosti tokom 2013. i 2014. godine. Stopa neformalne zaposlenosti tokom 2014. godine raste (Tabela T3-3).

Očekujemo dodatno smanjenje broja zaposlenih u javnom sektoru, s obzirom na najavljenju racionalizaciju javnog sektora tokom 2015. i 2016. Nije realno pretpostaviti da će privatni sektor u 2015. godini zaposliti celokupni višak javnog sektora, bar ne u vidu formalne zaposlenosti. Da li će privatni sektor povećati ukupnu zaposlenost u narednim godinama prvenstveno zavisi od investicija i privrednog rasta – generalno male su šanse da se ukupna zaposlenost poveća ako privreda na bude rasla 3-4% godišnje.

Zarade

Prosečne realne bruto zarade u poslednja dva kvartala blago opadaju.

Prosečne mesečne bruto zarade su nominalno opale za 0,4% u Q1 2015, u odnosu na isti kvartal prethodne godine, dok su realne zarade opale za 1,3%. Kada pogledamo period 2012-2014, vidimo da su zarade nominalno rasle u celom posmatranom periodu (Tabela T3-4). Posle tri godine rasta nominalnih zarada, imamo prvi put smanjenje nominalnih zarada, iako to smanjenje nije značajno, manje je od pola procenta. S druge strane, realne zarade u posmatranom periodu beleže uglavnom pad, i on je široko disperzovan po privrednim delatnostima. Od ukupno 19 sektora, 11 sektora beleži pad realnih neto zarada u Q1 2015, u odnosu na isti kvartal 2014. S obzirom na to da su u javnom sektoru smanjene plate od decembra 2014. (novembarska plata), puni efekti smanjenja se vide tek u prvom kvartalu 2015. godine.

Pad realnih neto zarada u javnom sektoru u Q1 2015.

Na Grafikonu T3-2 predstavljeni su međugodišnji indeksi realnih neto zarada u poslednjih godinu dana po odabranim sektorima. Levi grafikon prikazuje sektore sa zabeleženim rastom realnih neto zarada u Q1 2015, a to su: poljoprivreda, prerađivačka industrija, građevinarstvo i trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih vozila i motocikala. Desni grafikon prikazuje odabrane sektore sa najvećim međugodišnjim padom realnih neto zarada u Q1 2015. Najveći međugodišnji pad od 7,2% je zabeležen u sektoru finansijske delatnosti i delatnosti osiguranja, kao i ostalih uslužnih delatnosti. Interesantno je poređenje kretanja zarada u delatnostima u kojima dominira država - realne neto zarade su više opale u sektoru obrazovanja nego u zdravstvu, razlika iznosi čak 3,4 pp. Manji pad realnih zarada u zdravstvu je verovatno posledica toga da se ova delatnost u većoj meri oslanja na sopstvene prihode, nego što je to slučaj sa obrazovanjem. Usled znatnog nominalnog smanjenja zarada u javnom sektoru, realne zarade beleže pad u svim delatnostima koje su u potpunosti ili dominantno u javnom sektoru u prvom kvartalu.

samostalno zaposlenih smanjio, dok najveće učešće među neformalno zaposlenim licima imaju pomažući članovi domaćinstava.

Stopa neformalne zaposlenosti je opala za 1,1 pp u prvom kvartalu 2015. u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Na Grafikonu T3-1 primetno je smanjenje odnosa zaposlenih prema RAD istraživanju (formalno zaposlena lica) i prema ARS (formalno i neformalno zaposlena lica). Taj odnos iznosi 0,7 u 2014.

Ukupan broj zaposlenih prema RAD istraživanju je smanjen u 2013. i 2014. u odnosu na

Tabela T3-4. Srbija: prosečne mesečne zarade i međugodišnji indeksi, 2012-Q1 2015.

	Prosečna mesečna zarada (RZS)				Međugodišnji indeks	
	Ukupni troškovi rada ¹⁾ , u din.		Ukupni troškovi rada, u evrima		prosečne mesečne bruto zarade (RZS)	
		Neto, u din.		Neto, u evrima	Nominalni	Realni
2012						
Q1	63.846	39.068	591	362	111,0	106,0
Q2	68.140	41.664	600	367	109,6	105,3
Q3	67.457	41.187	577	352	106,4	98,4
Q4	71.452	43.625	630	384	108,7	96,8
Decembar	76.830	46.923	677	413	106,6	95,1
2013						
Q1	67.704	41.419	606	371	106,0	94,6
Q2	72.143	44.248	644	395	105,9	95,9
Q3	71.469	43.939	626	385	105,9	99,1
Q4	75.089	46.185	648	399	105,1	103,0
2014						
Q1	68.015	41.825	588	361	100,5	97,8
Q2	73.147	44.971	633	389	101,4	99,6
Q3	73.167	44.934	623	383	102,4	100,5
Q4	75.332	46.371	626	386	100,3	98,4
2015						
Q1	67.730	41.718	557	343	99,6	98,7

Izvor: RZS

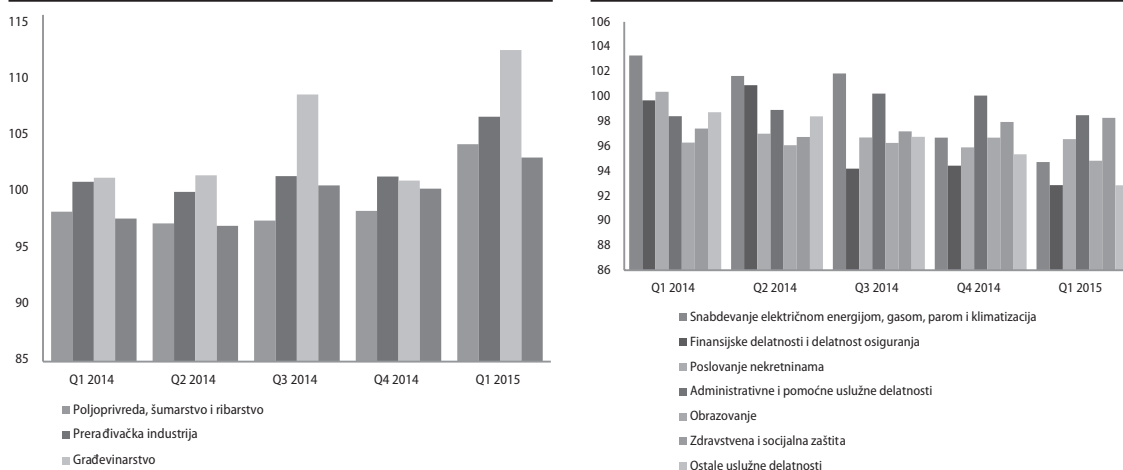
Prerađivačka industrija i građevinarstvo beleže konstantan rast realnih neto zarada u poslednjih godinu dana. Efekti legalizacije postaju vidljivi u građevinarstvu.

U prvom kvartalu 2015. zabeležen je veliki rast realnih neto zarada u građevinarstvu, za skoro 12% u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Takođe, možemo primetiti da su realne neto zarade u građevinarstvu konstantno rasle od četvrtog kvartala 2013. S druge strane, BDV u građevinarstvu je beležila veće oscilacije tokom 2014, sa međugodišnjim realnim stopama rasta od -4,9%, 5,6%, -2,4% i 5,9% u Q1, Q2, Q3 i Q4, respektivno. U trećem kvartalu je došlo do rasta zarada za 8,1%, dok je BDV opala za 2,4%. Rast realnih zarada je dosta veći od rasta dodate vrednosti i u prvom kvartalu 2015. Realna stopa rasta BDV je iznosila 1,2% u odnosu na Q1 2014. Rast zarada je veći od rasta BDV za skoro 11 pp u Q1 2015. Bitno je napomenuti da je od sredine 2014. godine inspekcija rada u sektoru građevinarstva posebno pojačana, što je doprinelo prijavljivanju radnika, koji su u sektoru građevinarstva uglavom radili kao neformalno zaposlena lica. Procenjujemo da se uočeni rast zarada pretežno duguje formalizaciji zarada koje su prethodno isplaćivane neformalnim putem ("na ruke"), tj. izražavamo sumnju da je došlo do toliko velikog stvarnog rasta prosečne neto zarade u građevinarstvu.

Prerađivačka industrija beleži značajan rast realnih neto zarada od 6% u Q1 2015. Proizvodnja prerađivačke industrije beleži rast od 3,4% u aprilu 2015. u odnosu na prosek 2014. (desezonirani podaci), dok nedesezonirani međugodišnji rast iznosi 1,6% u aprilu 2015. Vidimo da je i u prerađivačkoj industriji rast realnih zarada veći u odnosu na rast proizvodnje, a pri tome je zaposlenost porasla za 2,6%, što implicira skroman rast produktivnosti od 0,8%. Znatno veći rast zarada od rasta produktivnosti mogao bi se bar jednim delom objasniti suzbijanjem sive ekonomije. Ovakvo kretanje zarada i produktivnosti povećava realne jedinične troškove rada u prerađivačkoj industriji, što na duži rok ima negativne posledice na tržište rada.

Pored sektora koji su dominantno ili u potpunosti u javnom sektoru, sektori koji beleže pad zarada u Q1 2015. su sledeći: usluge smeštaja i ishrane; informisanje i komunikacije; finansijske delatnosti i delatnost osiguranja; poslovanje nekretninama kao i administrativne i pomoćne uslužne delatnosti.

3. Zaposlenost i zarade

Grafikon T3-2. Međugodišnji indeksi realnih neto zarada, 2014- Q1 2015.

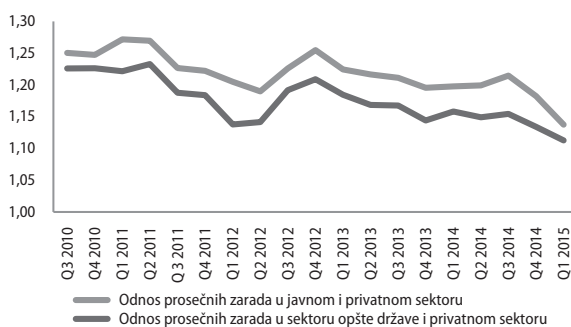
Izvor: Obračun QM

Napomena: Desezonirani podaci

Smanjuje se razlika u zaradama u javnom i privatnom sektoru.

Smanjenje zarada u javnom sektoru doprinelo je smanjenju razlike u prosečnim zaradama u javnom i privatnom sektoru. Na Grafikonu T3-3 prikazan je odnos prosečne realne neto zarade u javnom (opšta država i javna preduzeća) i privatnom sektoru⁴, kao i odnos prosečne zarade sektora opšte države⁵ (državna uprava, odbrana i obavezno socijalno osiguranje, obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita) i privatnog sektora. Poređene su ponderisane prosečne zarade u privatnom i javnom sektoru, pri čemu je kao ponder korišćen broj zaposlenih⁶. Ovo poređenje ne uzima u obzir karakteristike zaposlenih, kao što su obrazovni nivo, godine staža, produktivnost, itd. Relevantno poređenje bi trebalo da uzme u obzir razlike u karakteristikama zaposlenih lica, što nije analizirano u ovom broju Kvartalnog monitora. Prvenstveno je potrebno uzeti u obzir činjenicu da je procenat zaposlenih sa visokom stručnom spremom veći u javnom nego u privatnom sektoru, što očekivano doprinosi većoj prosečnoj zaradi u javnom u prođenju sa privatnim sektorom.

Odnos prosečnih zarada u javnom i privatnom sektoru, kao i odnos prosečnih zarada u sektoru opšte države i privatnom sektoru je smanjen na 1,14 i 1,11, respektivno, u prvom kvartalu 2015, što je najniža vrednost u posmatranom periodu (2010-2014). U prva tri kvartala 2014, zarade u javnom sektoru su u proseku bile veće za 20% u odnosu na zarade u privatnom sektoru, dok su u prvom kvartalu 2015. bile 14% veće. Ponderisana realna neto zarada u privatnom sektoru je iznosila 23.722 RSD, a u javnom sektoru 26.983 RSD, u prvom kvartalu 2015.

Grafikon T3-3. Odnos prosečnih zarada u javnom i privatnom sektoru, 2010-Q1 2015.

Izvor: Obračun QM

4 U javni sektor smo obuhvatili sledeće sektore: B – Rudarstvo, D - Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija, E - Snabdevanje vodom; upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti, O - Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje, P – Obrazovanje, Q - Zdravstvena i socijalna zaštita, R - Umetnost; zabava i rekreacija. Privatni sektor obuhvata sve ostale sektore.

5 Sektor opšte države je izdvojen kako bi se posebno posmatrali oni sektori koji uglavnom nemaju komercijalne aktivnosti, i time ne ostvaruju prihode od tržišnih aktivnosti.

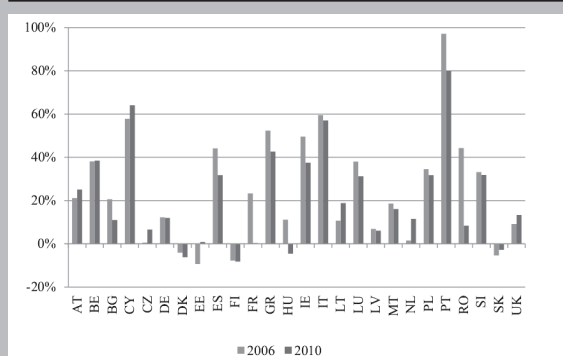
6 S - Ostale uslužne delatnosti obuhvataju i sektore T - Delatnost domaćinstva kao poslodavca; delatnost domaćinstava koja proizvode robu i usluge za sopstvene potrebe i U - Delatnost eksteritorijalnih organizacija i tela.

Ako se porede plate u sektoru opšte države (javni sektor bez javnih preduzeća), razlika je još manja i ona iznosi nešto preko 10%. Iz prethodnog sledi da je smanjenjem plata za 10%, potom njihovim zamrzavanjem, ali i restriktivnijim odobravanjem dodatka (prekovremeni rad i dr.), otklonjen znatan deo razlike između plata u javnom i privatnom sektoru. Pri poređenju je neophodno imati u vidu da je ova razlika verovatno nešto manja,

jer se u privatnom sektoru deo zarada isplaćuje na crno. S obzirom na zamrzavanje plata u javnom sektoru, očekujemo da će ovaj odnos dodatno biti smanjen u periodu 2015 – 2017. Smanjenje razlike između plata u javnom i privatnom sektoru je opravdano ne samo sa stanovišta fiskalne konsolidacije, nego i sa stanovišta unapređenja konkurencije na tržištu rada. Ipak, preterano smanjenje plata u javnom sektoru bi moglo da bude kontraproduktivno, jer bi dovelo do odliva najboljih kadrova iz javnog sektora (lekara, nastavnika i dr.), što bi uticalo na pad kvaliteta javnih usluga. Takođe, smanjenje plata u javnom sektoru može da utiče dodatno na povećanje korupcije, što znači da bi se povećali privatni troškovi građana pri korišćenju javnih usluga, kao i na kvalitet usluga koje pruža javni sektor.

Okvir 1. Odnos zarade u javnom i privatnom sektoru u Evropi¹

Grafikon T3-4. Razlika u prosečnim zaradama javnog i privatnog sektora u % od zarade po času u privatnom sektoru, EU, 2006. i 2010.

Legenda: AT- Austrija, BE- Belgija, BG- Bugarska, CY- Kipar, CZ- Republika Češka, DE- Nemačka, DK- Danska, EE- Estonija, ES- Španija, FI- Finska, FR- Francuska, GR- Grčka, HU- Mađarska, IE- Irska, IT- Italija, LT- Litvanija, LU- Luksemburg, LV- Letonija, MT- Malta, NL- Holandija, PL- Poljska, PT- Portugalija, RO- Rumunija, SI- Slovenija, SK- Slovačka, UK- Velika Britanija

Izvor: De Castro, F., Salto, M. and H. Steiner, (2013), The gap between public and private wages: new evidence for the EU, European Commission, European Economy, Economic Papers 508

oko 80% i 60%, respektivno. Grčka i Italija spadaju u drugu grupu zemalja po visini gema, 40-60%. Razlika u prosečnim zaradama je nešto manja u Austriji, Belgiji, Španiji, Irskoj, Poljskoj, Slovačkoj i Luksemburgu, i iznosi 40-60% zarade po času u privatnom sektoru. U ostalim zemljama razlika u zaradama se kreće u intervalu 0-20% zarade po času u privatnom sektoru.

Ukoliko uporedimo Srbiju sa zemljama EU, prema razlici u zaradama između javnog i privatnog sektora, Srbija se nalazi u grupi zemalja u kojoj je ta razlika 0-20% prosečne zarade u privatnom sektoru, uz ogradu da podaci nisu direktno uporedivi zbog metodoloških razlika.

¹ Izvor: De Castro, F., Salto, M. and H. Steiner, (2013), The gap between public and private wages: new evidence for the EU, European Commission, European Economy, Economic Papers 508

Zarade su u proseku veće u javnom sektoru nego u privatnom sektoru i u većini zemalja EU. De Castro *et al.*, (2013), su korišćenjem podataka European Structure of Earnings Survey (SES) – ankete koju je sproveo Eurostat, detaljno analizirali koliko iznosi gep u zaradama javnog i privatnog sektora u zemljama EU, u 2006. i 2010.

Veće zarade u privatnom sektoru su registrovane u Danskoj, Finskoj, Mađarskoj i Slovačkoj u 2010. Razlika u zaradama je smanjena značajno u Bugarskoj, Španiji, Grčkoj, Irskoj, Portugaliji i Rumuniji. Nešto manje smanjenje je primetno u Italiji, Luksemburgu, Malti, Poljskoj i Sloveniji. Smanjenje razlika je uglavnom posledica smanjenja zarada u sektoru opšte države, kako bi se smanjili visoki deficit i javni dug.

Na grafikonu se vidi da u 2010. Portugalija i Kipar imaju najveći gep u zaradama,